

Krzysztof Warchałowski

Ogólnopolskie Sympozjum
Kanonistów : Akademia Teologii
Katolickiej - Wydział Prawa
Kanonicznego, Warszawa, 11 III 1997
r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 40/3-4, 305-310

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ogólnopolskie Sympozjum Kanonistów
Akademia Teologii Katolickiej – Wydział Prawa Kanonicznego
Warszawa 11 marca 1997 r.

W dniu 11 marca 1997 r. w gmachu głównym ATK w Warszawie odbyło się ogólnopolskie sympozjum kanonistów zorganizowane przez Wydział Prawa Kanonicznego ATK oraz Sekcję Kanonistów przy Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski.

Obrady rozpoczął wspólną modlitwą Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego ATK ks. prof. dr hab. Wojciech G ó r a l s k i. Następnie Rektor ATK ks. prof. dr hab. Roman B a r t n i c k i powitał wszystkich w imieniu Akademii. Wyraził radość, że Sympozjum zostało zorganizowane w tej uczelni a także podkreślił wagę i aktualność problematyki zawartej w głoszonych referatach.

Za otwarcie Sympozjum podziękował Ks. Rektorowi Dziekan Wydziału Prawa ATK witając jednocześnie zarówno referentów jak i uczestników Sympozjum – przedstawicieli Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Papieskich Wydziałów Teologicznych w Poznaniu, Wrocławiu i Warszawie, Wyższych Seminariów Duchownych, reprezentantów administracji kościelnej, Sądów Biskupich, pracowników ATK, studentów oraz wszystkich, którzy zechcieli przybyć i wziąć udział w spotkaniu. Na wniosek Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego ATK, który przewodniczył Sympozjum, powołane zostało prezydium w skład którego weszli: przewodniczący, prelegenci oraz p. prof. Waclaw G o r o n o w s k i, ks. dr Władysław L i s (Wikariusz Sądowy z Płocka), ks. dr hab. Andrzej D z i ę g a (Prodziekan Wydziału Prawa Kanonicznego i Świeckiego KUL).

Część roboczą Sympozjum rozpoczął ks. prof. dr hab. Remigiusz S o b a n s k i referatem *Niezmiennność i historyczność prawa w Kościele*. Rozpoczynając wystąpienie Prelegent zaznaczył, że tak sformułowany temat jest równoznaczny z tematem „Prawo Boże i prawo ludzkie w Kościele”. Referat, podzielony na 5 części, poprzedzony został wstępem a zakończony uwagami końcowymi.

W s t ę p.

Podstawowymi siłami oddziaływania, które przyczyniły się do rozwoju problematyki prawo Boże i prawo ludzkie oraz niezmiennność i historyczność prawa w Kościele w ciągu ostatniego ćwierćwiecza były:

1. impulsy protestanckiej teologii prawa – jednym z prekursorów tej dziedziny był Karl Bart,

2. problematyka eklezjologiczna wywołana Soborem Watykańskim II,
3. reforma prawa Kościoła katolickiego.

W miarę zgłębiania tej problematyki wyłonił się problem właściwego rozumienia stałości i niezmienności prawa a debata nad założeniami *lex ecclesiae fundamentalis* doprowadziła do stwierdzenia, że dyskusja ta nie powinna się ograniczać do norm z prawa Bożego, gdyż granica między tym, co zmienne i tym co niezienne jest niełatwa do ustalenia.

Należy również uwzględnić wartość historii oraz historyczności jako kategorii teologicznych, koniecznych do naświetlenia misji Kościoła.

Problem ten nie jest jedynie problemem kanonistycznym, ale znane są prace na ten temat z zakresu teologii biblijnej, fundamentalnej, dogmatycznej oraz moralnej.

1. Problem „Prawo Boże”.

Rzeczownik „prawo” oznacza fragment otaczającej nas, stworzonej przez człowieka rzeczywistości. Dodana do tego rzeczownika przydawka „Boże” sprawia, że nabiera on specyficznego znaczenia. Sens tej różnicującej przydawki polega na tym, że informuje się, iż nie jest to prawo ludzkie lecz Boże. Epistemologicznie oznacza to prawo, tyle że z Bożego ustanowienia. Problem prawo Boże a prawo ludzkie w Kościele nie jest tylko wycinkiem problemu prawo Boskie – prawo ludzkie. Nie chodzi tu bowiem o relację dwóch praw: Boskiego i ludzkiego, lecz o relację tego co od Boga i tego co od ludzi w ramach jednego kościelnego prawa.

2. Znaczenie dopełnienia „Boże”.

Określenie prawa jako „Boże” wskazuje na jego źródło. Oznacza to, że wśród działań Boga wobec człowieka znajduje się też stanowienie dla człowieka prawa. Z tego względu prawo zalicza się do tzw. podstawowych pojęć teologicznych jak: łaska czy objawienie. Pojęcia te ujmują działanie Boga wobec człowieka. Można powiedzieć, że są to działania Boga –Stwórcy i Boga – Zbawcy, którego twórcza i zbawcza wola ma charakter normatywny. Prawo to jest zaferowane wierzącym i wymaga poznania, podjęcia i historycznego skonkretyzowania.

3. Problem prawny prawa Bożego

We współczesnej teorii prawa dostrzega się, że prawo zaczyna żyć i obowiązywać a tym samym staje się czymś pozytywnym w momencie obiektywizacji w sieci aksjologicznej, tzn. wraz z faktycznym wywieraniem wpływu na życie społeczne. Powyższe założenie pozwala nie kwestionować prawa Bożego jako prawa istniejącego w Kościele od jego początku i to bez konieczności szukania aktów ani pierwowzorów ustanawiających go raz na zawsze.

4. Zadania prawodawcy kościelnego.

Aktywną postawę wobec prawa Bożego Kościół zajmuje przede wszystkim poprzez swoją funkcję prawodawczą. Nie znaczy to by Kościół tworzył prawo, ale też nie znaczy by stawało się ono dopiero dzięki prawodawcy kościelnemu. Kościół zastaje i rozpoznaje prawo Boże. Bez tego byłby pozbawiony korzeni i jakiegokolwiek legitymacji swojego działania.

5. Niezmiennność i historyczność.

Prawo kościelne, w tym normy prawa Bożego, jest zjawiskiem historycznym. Ta historyczność nie znaczy, by prawo Boże podlegało historii, ustępowało pod presją wydarzeń, dostosowywało się do sytuacji. Oznacza to, że prawo Boże obowiązuje w historii, jest prawem dla ludzkości w czasie i przestrzeni, w jej zmiennych sytuacjach i kolejach losu.

Kościół jest zobowiązany głosić prawo Boże ale czyni to poprzez swoją władzę prawodawczą, uwzględniając dążenia realne i ideowe przyświecające działalności prawodawczej. Kościół postępuje tak, gdy promulguje prawo Boże, wyklada je na bieżąco, konkretyzuje. Prawodawca kościelny pozostaje przy tym w kontakcie z bieżącą kulturą prawną, korzysta z osiągnięć jej techniki, prawodawstwa, pojęć i metod.

W n i o s k i k o ń c o w e

Na prawo kościelne składają się elementy zmienne i niezienne, Boskie i ludzkie. Musimy pamiętać, że Kościół stanowi tajemnicę – *Mysterium Ecclesiae*. Element widzialny wraz ze składającym się nań prawem musi być postrzegany w ramach tajemnicy. Nie znaczy to, że prawo jest tajemnicą, ale że jest nią Bóg, jego plan zbawienia i obecność w Kościele.

Po wygłoszonym referacie odbyła się krótka dyskusja, w której zabrali głos: ks. prof. dr hab. Wenanty Z u b e r t (KUL, UO), ks. prof. dr hab. Wojciech G ó r a l s k i (ATK), ks. prof. dr hab. Jan D u d z i a k (PAT).

Drugi referat na temat: *Projekt konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przyjęty przez Komisję Konstytucyjną Zgromadzenia Narodowego* wygłosił ks. prof. dr hab. Józef K r u k o w s k i (KUL, ATK).

Na wstępie Referent dokonał krótkiego wprowadzenia, w którym zwrócił uwagę na to, czym jest konstytucja. Konstytucja jest to ustawa zasadnicza, która określa zasady ustroju państwa, pozycję jednostki jako obywatela w państwie. Wszystkie inne akty ustawodawcze niższego rzędu powinny być z nią zgodne. Nowoczesna konstytucja, co szczególnie podkreślił Prelegent, powinna ustalać gwarancje obrony obywatela przed samowolą organów władzy państwowej, zwłaszcza organów administracyjnych.

Ze względu na doniosłość tego aktu wymaga się, aby konstytucja była przyjęta przez ogół społeczeństwa w formie tzw. referendum konstytucyjnego. Z tego względu sprawa przygotowania konstytucji nie może być

obojętna dla poszczególnych obywateli, różnych grup społecznych a także dla Kościoła katolickiego do którego należy większość społeczeństwa. Projekt ustawy zasadniczej przyjęty został przez Zgromadzenie Narodowe 19 stycznia 1997 r. Do chwili obecnej zgłoszono do tegoż projektu ok. 400 propozycji poprawek nad którymi pracuje Komisja Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego.

Na projekt konstytucji można spojrzeć wieloaspektowo:

– *aspekt językowy* – Projekt składa się z 237 artykułów i jest zbyt obszerny. Żaden kraj europejski nie ma tak rozbudowanej konstytucji. Tak duża ilość przepisów zawartych w projekcie wynika z faktu, że powstał on w wyniku pewnego kompromisu społecznego. Wiele z tych artykułów reguluje tę samą materię tylko z innego punktu widzenia, niektóre terminy i sformułowania są mało precyzyjne i wieloznaczne.

– *aspekt polityczny* – Obecny projekt ustawy zasadniczej jest wynikiem porozumienia partii zasiadających w parlamencie a zwłaszcza tych, które pełnią tam dominującą rolę. Prawie w ogóle nie uwzględniono propozycji zawartych w innych projektach (było ich 7), a w szczególności w projekcie obywatelskim.

– *aspekt aksjologiczny* – Projekt konstytucji powinien bazować na pewnym konsensusie aksjologicznym. Chodzi o to czy pewne wartości zakorzenione w świadomości i kulturze społeczeństwa są respektowane w tym akcie. Należy zatem uwzględnić większą ilość podmiotów życia społecznego niż tylko partie polityczne, a więc również i kościoły. W Polsce dominujący ilościowo i kulturowo jest Kościół katolicki.

Konstytucja składa się z 2 części: preambuły oraz części artykułowanej.

1. *Preambula*. W swojej obecnej formie nie jest pozbawiona odniesienia do wartości. Zastrzeżenia budzi fakt, że dokonuje się w niej podziału na ludzi wierzących i niewierzących. Z kolei *Invocatio Dei* ma charakter opisowy. Wydaje się, że wystarczy posłużyć się samym słowem „Bóg” i nie jest koniecznym dokonywanie prób „definiowania” Boga jako źródła takich czy innych wartości. Ponadto niektóre inne propozycje poprawek, których w sumie zgłoszono 16, sugerują aby zmienić wezwanie „My obywatele polscy” na „My naród polski” oraz wskazać wartości, które stanowią podstawę naszego bytu państwowego.

2. *Część artykułowana*.

Prelegent w kilku punktach zwrócił uwagę na pewne zasadnicze sprawy wynikające z tej części projektu.

a) koncepcja człowieka na której został oparty projekt ustawy zasadniczej.

Z treści projektu wypływa indywidualistyczna oraz kolektywistyczna koncepcja człowieka. Brak personalistycznego ujęcia przepisów. np. art. 1.

b) uznanie praw rodziny

Rodzina jest podstawową komórką społeczną. Postulat jej ochrony nie został całkowicie spełniony w projekcie.

c) ochrona narodu

Chodzi o poszanowanie suwerenności narodu. Sprawa ta jest przedmiotem kontrowersji, zwłaszcza jeśli chodzi o kwestie zawierania przez państwo polskie umów, które ograniczają suwerenność państwa. np. art. 9.

d) stosunek prawa stanowionego do prawa naturalnego

Chodzi o to, aby konstytucja przyjęła godność człowieka jako zasadę prawa stanowionego. Godność ta niezależnie od ustawodawcy państwowego jest źródłem należnych człowiekowi praw.

Aktualność tematu a także waga poruszonych przez prelegenta spraw sprawiły, że dyskusja jaka odbyła się po wygłoszonym referacie nabrała żywego charakteru. Głos zabrali: ks. prof. dr hab. Remigiusz S o b a ń s k i (ATK, UŚ), ks. dr Krzysztof W a r c h a ł o w s k i (ATK), ks. dr Bolesław O r ł o w s k i (wikariusz sądowy –Wrocław), ks. prof. dr hab. Wojciech G ó r a l s k i (ATK).

Trzeci i zarazem ostatni referat pt. *Dyrektywy Kongregacji Wychowania Katolickiego z 19 marca 1995 r. w sprawie formacji kandydatów do kapłaństwa w zakresie problematyki małżeństwa i rodziny*, został wygłoszony przez ks. prof. dr hab. Wojciecha G ó r a l s k i e g o – Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego ATK. Referent zwrócił uwagę na wybrane kwestie zawarte w dokumencie.

Formację przyszłych kapłanów zarówno diecezjalnych jak i zakonnych Kościół traktuje jako *jedno z delikatniejszych i najważniejszych zadań, od których zależy przyszłość ewangelizacji ludzkości*. Szczególnym punktem odniesienia dla formacji duszpasterskiej kapłanów pozostają niewątpliwie małżeństwo i rodzina. Z tego względu kwestie te muszą być przedmiotem systematycznego studium oraz refleksji także w seminariach duchownych oraz domach formacyjnych.

Kongregacja zauważyła, że jakkolwiek problematyka małżeństwa i rodziny jest obecna w programach studiów kandydatów do kapłaństwa a także w ich wychowaniu praktycznym, to jednak wymaga ciągle nowych struktur i ujęć w wymiarze doktrynalnym, moralnym, duchowym i pastoralnym. Potrzeby duchowe i materialne rodzin chrześcijańskich znacznie dziś wzrastają i wymagają posługi duszpasterzy nie tylko wrażliwych na taką problematykę ale także doświadczonych w tym względzie i niezawodnych w wierności doktrynie.

Dokument stawia pytanie czy obecnie kapłani opuszczający seminarium są wystarczająco przygotowani do zadośćuczynienia owym wymogom duszpasterskim. Jeżeli nie, to co należy czynić, aby takie przygotowanie mogło stać się lepsze, bardziej skuteczne i całościowe.

Referent zwrócił w tym miejscu uwagę na aktualny stan formacji seminarialnej podkreślając pewne dyrektywy zawarte w dokumencie. Wśród nich wyeksponowana została konieczność odwoływania się w szerszym niż dotychczas zakresie do dokumentów Soboru Watykańskiego II oraz nauczania papieża. Przyszłym kapłanom należy:

- 1) wskazać odpowiednie założenia filozoficzne i biblijne antropologii małżeństwa,
- 2) zorganizować bardziej pogłębione studia nad naturalnymi metodami regulacji poczęć,
- 3) podać pełniejszy i bardziej gruntowny wykład teologiczny na temat rodziny i duchowości małżeństwa.

Referent podkreślił także konieczność podnoszenia poziomu ogólnej formacji intelektualnej i duchowej w seminariach duchownych, która w związku z wymogami czasu jest niezbędna do ubogacenia Kościoła duszpasterzami w zakresie apostołatu rodziny.

Po krótkiej dyskusji rozpoczęła się druga część Sympozjum – Zebranie Sekcji Kanonistów. W imieniu Zarządu Sekcji sprawozdanie za okres od 10 II 1992 r. do 10 III 1997 r. złożył przewodniczący ks. prof. dr hab. Wojciech G ó r a l s k i (ATK). Następnie odbyły się wybory do Zarządu Sekcji na nową kadencję. Wybrani zostali:

ks. prof. dr hab. Wojciech G ó r a l s k i (ATK) – przewodniczący;

o. prof. dr hab. Wenanty Z u b e r t (KUL, UO) – zastępca przewodniczącego;

ks. dr Józef W r o c e ń s k i (ATK) – sekretarz.

Sympozjum zakończyło się wspólną modlitwą w intencji zmarłego wybitnego kanonisty o. prof. Joachima B a r a.

ks. Krzysztof Warchałowski

Kongres SIHDA w 1996 r.

Towarzystwo Historii Praw Starożytności im. Fernanda De Visscher'a (*La Société Fernand De Visscher pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité*) organizuje regularnie jeden z najbardziej prestiżowych międzynarodowych kongresów poświęconych prawom antycznym, a zwłaszcza prawu rzymskiemu. Pięćdziesiąta jubileuszowa sesja odbyła się w Brukseli w dniach od 16 do 19 września 1996 r. Tematem wiodącym tej sesji było zagadnienie: *Świat antyczny a prawa człowieka (Le monde antique et les droits de l'homme)*.

Kongres został sprawnie zorganizowany przez Université Libre de Bruxelles. W kongresie wzięło udział około 150 uczestników. Sesje odbywały się jednocześnie w trzech odrębnych grupach. Stąd, z natury rzeczy, relacja o treści referatów jest niedoskonała. W obradach, jak zwykle, romaniści byli dominującą grupą, jakkolwiek dali się również dostrzec specjaliści z innych dyscyplin nauki o atyku. Doskonałą atmosferę naukowych dociekań uzupełniły interesujące imprezy dodatkowe, w tym również organizowane głównie z myślą o osobach towarzyszących uczestnikom kongresu.